

Docentenhandleiding Module PlusNederlands

Nederlands als tweede taal - Moedertalen

1. Praktische informatie

Deze module is bedoeld voor leerlingen van havo 5 en vwo 5 en 6. Bij de module hebben de leerlingen een computer met internetverbinding nodig en een leeg Word-bestand om de antwoorden van de opdrachten in uit te werken. Ook kunnen de leerlingen eventueel een koptelefoon of oortjes gebruiken voor het beluisteren van de geluidsfragmenten en filmpjes. Naar verwachting zullen leerlingen ongeveer 1 uur en 30 minuten tot 2 uur met elke stap bezig zijn.

2. Waarom deze module?

Het vak Nederlands is aan herziening toe. Het vak wordt volgens Qompas (2019), samen met de moderne vreemde talen (Engels uitgezonderd), laag gewaardeerd. Het wordt zelfs het minst vaak als 'zeer interessant' beoordeeld. Dat leerlingen Nederlands vaak geen interessant vak vinden, blijkt ook uit het feit dat de studie Nederlands behoorlijk aan populariteit verliest. De studentenaantallen lopen terug en alfastudies hebben het imago 'makkelijk' te zijn. Dit geldt eveneens voor het CM-profiel op de middelbare school, dat vaak gezien wordt als het 'pretpakket'.

De door ons ontworpen module kan eraan bijdragen dat het vak Nederlands op de middelbare school een nieuwe impuls krijgt. Daarbij focust onze module op een vaak onderbelicht onderdeel, namelijk taalkunde. Dit is in lijn met het advies van curriculum.nu. Zij adviseren voor het vak Nederlands om meer taalkundige onderwerpen aan het curriculum toe te voegen, zoals taalbewustzijn en meertaligheid (Curriculum.nu, 2019). Het onderwerp 'de invloed van de moedertaal op het Nederlands als tweede taal (NT2)' lijkt ons bij uitstek geschikt om tegemoet te komen aan de wens van curriculum.nu.

Onze module laat de leerlingen kennismaken met de NT2-situatie in Nederland, de verschillen en overeenkomsten tussen talen en het verschil tussen eerste- en tweedetaalverwerving. Ook kijken de leerlingen kritisch naar de app Duolingo, een veelgebruikte tool om Nederlands te leren, en het staatsexamen NT2. Er zijn veel factoren die invloed hebben op tweedetaalverwerving en in deze module komt met name de factor *moedertalen* aan bod. De module biedt kansen om een groter taalbewustzijn te ontwikkelen en meer te leren over meertaligheid, in lijn met de adviezen van curriculum.nu.

Onze module heeft een onderzoekend karakter, om leerlingen alvast kennis te laten maken met de vaardigheden die van ze verwacht worden op een hogeschool of universiteit. Daarbij sluiten we aan op de kennis die de leerlingen al hebben. Op deze manier proberen we een bijdrage te leveren aan de verbetering van het imago van het vak Nederlands.

3. Leerdoelen

Voor elk leerdoel is er in de module een aparte stap ontwikkeld.

- Leerdoel 1 (Stap 1): De leerling verwerft basiskennis over de NT2-situatie in Nederland, de bijbehorende mogelijkheden tot inburgering en de factor 'moedertalen' bij tweedetaalverwerving.
- Leerdoel 2 (Stap 2): De leerling is zich bewust van verschillen en overeenkomsten tussen talen en kan enkele verschillen tussen het Nederlands en een moderne vreemde taal benoemen.
- Leerdoel 3 (Stap 3): De leerling krijgt inzicht in de invloed van verschillende moedertalen op het leren van het Nederlands als tweede taal en kan deze invloed herkennen bij NT2-sprekers.
- Leerdoel 4 (Stap 4): De leerling kan de kennis over NT2 inzetten bij de evaluatie van de tool Duolingo en bij de evaluatie de manier van toetsen van het Staatsexamen NT2.
- Leerdoel 5 (Stap 5): De leerling kan NT2-sprekers van een specifieke taal een handvat bieden bij het leren van één taalkundig verschijnsel door het maken van een contrastieve analyse en ontwikkelt een analytische blik op taal.

4. Didactische verantwoording/achtergrond

Bij de opbouw van de module zijn we uitgegaan van de ideeën over de zogeheten perspectiefgerichte benadering van onderwijs van Janssen, Hulshof en Van Veen (2018). Door expliciet te maken vanuit welk perspectief je kijkt naar het onderwerp, ontstaat er onderlinge samenhang binnen een vak. Zo kun je vanuit verschillende perspectieven naar het Nederlands kijken, wat uiteenlopende leervragen kan opleveren. Janssen et al. (2018) noemen zes vakperspectieven op Nederlands: (1) Hoe wordt het gebruikt? (2) Hoe beoordeel je het? (3) Hoe waardeer je het? (4) Hoe zit het in elkaar? (5) Hoe verwerf je het? en (6) Hoe varieert en verandert het? Door deze perspectieven expliciet te maken, wordt de plaats van deze module duidelijk binnen het vak Nederlands. Deze module werkt namelijk aan de vakperspectieven "Hoe verwerf je taal?" en "Hoe varieert en verandert taal?"

Door vanuit perspectieven te werken, hebben we een logisch opgebouwde module ontwikkeld waarin verschillende onderwerpen samenkomen. Elke stap vertegenwoordigt een ander perspectief op het geheel. Stap 1 is een introductiestap. Het is een oriënterend perspectief op het onderwerp. Stap 2 geeft een theoretisch perspectief op taalvariatie. Stap 3 is het perspectief op het leren van talen. Stap 4 is het perspectief op de praktijk: hoe leren mensen eigenlijk het Nederlands als tweede taal? In Stap 5 komen deze punten weer bij elkaar in een eindopdracht.

We hebben bij het maken van de module geprobeerd om rekening te houden met onze doelgroep. Aangezien we wilden voorkomen dat het 'saai' zou worden, wat juist vaak de klacht is bij het vak Nederlands, hebben we de theoretische materie zoveel mogelijk afgewisseld met creatieve opdrachten en audio- of beeldfragmenten. Daarnaast vinden we het belangrijk dat de leerling tussendoor voldoende gemotiveerd blijft om door te gaan naar de volgende stap. Dit hebben we geprobeerd te bereiken door bijvoorbeeld de opdrachten zeer specifiek te maken, waardoor er ook een concreet antwoord te formuleren is. Het specifiek maken van opdrachten helpt daarnaast om in te kunnen schatten hoeveel tijd een opdracht gemiddeld zal kosten.

Een ander belangrijk punt van Janssen et al. (2018) is het gebruikmaken van authentiek materiaal. Authentiek materiaal werkt motiverend en geeft meer aansluiting bij de echte wereld. Aangezien authentiek materiaal nooit helemaal aansluit bij het niveau of leerdoel, moeten er handvatten geboden worden die de leerling er doorheen helpen. Hiervoor hebben wij sturende vragen ontwikkeld die de leerling leiden naar een grotere eindopdracht. Veel vragen hebben geen 'goed' of 'fout' antwoord, maar zijn bedoeld om de leerling aan het denken te zetten. Ook worden er links gegeven naar artikelen en websites voor meer verdieping. Inhoudelijk biedt de module genoeg uitdaging voor 5 en 6 vwo, maar door de opbouw en de sturende vragen geven wij tevens genoeg handvatten voor leerlingen uit 5 havo.

Ter verantwoording van onze opbouw hebben we de leerdoelen per stap gekoppeld aan de taxonomie van Bloom (SLO, z.d.). Deze taxonomie maakt inzichtelijk op welke manier leerlingen de stof beheersen. Bloom onderscheidt zes niveaus van beheersen: (1) onthouden, (2) begrijpen, (3) toepassen, (4) analyseren, (5) evalueren en (6) creëren. Het betreft een hiërarchische opbouw, dus je moet de stof bijvoorbeeld eerst kunnen toepassen voordat je kunt overgaan tot analyseren. Onze leerdoelen hebben een soortgelijke opbouw. In tabel 1 hebben we in kaart gebracht hoe onze leerdoelen gekoppeld zijn aan de taxonomie van Bloom. Uit de tabel wordt duidelijk dat naarmate de leerling verder komt in de module, er hogere niveaus van beheersing beoogd worden.

	Leerdoel 1	Leerdoel 2	Leerdoel 3	Leerdoel 4	Leerdoel 5
Onthouden	X	X	X		
Begrijpen	X	X	X		
Toepassen		X	X	X	
Analyseren				X	
Evalueren				X	
Creëren					X

Tabel 1. Koppeling van de leerdoelen aan de taxonomie van Bloom.

5. Inhoudelijke verantwoording

Stap 1

In deze eerste stap introduceren we het onderwerp Nederlands als tweede taal (NT2) en de factor 'moedertalen' die centraal staat in deze module. We gaan hier in op het verschil tussen het verwerven van de moedertaal en de tweede taal en op bepaalde invloeden die van toepassing zijn op tweedetaalverwerving. Bossers, Kuiken en Vermeer (2015) stellen dat er allerlei factoren zijn die van invloed zijn op het succes van tweedetaalverwerving. Ook komt het verschil tussen tweedetaalverwerving en vreemdetaalverwerving, emigratie, de verschillende vormen van migranten, de inburgering en moedertalen aan bod. Dit wordt allemaal beknopt uitgelegd, aangezien er in de volgende stappen dieper op in wordt gegaan. De nieuwsgierige leerling krijgt hier de mogelijkheid om zich te verdiepen in het verschil tussen het leren van de eerste en de tweede taal door een artikel te lezen van Van de Craats (2006) van NEMO Kennislink.

Ook het verschil tussen tweedetaalverwerving en vreemdetaalverwerving wordt uitgelegd, omdat dit mogelijk nieuwe informatie voor de leerling is. Er is namelijk een verschil tussen het leren van een taal die in de omgeving wordt gesproken en het leren van een vreemde taal op school. De scholieren zijn bekend met het leren van bijvoorbeeld het Frans op school, maar mogelijk niet met het leren van een tweede taal in een ander land.

Daarnaast wordt het verschil tussen scholieren en migranten duidelijk. Deze laatste groep kan zeer gevarieerd zijn en er worden verschillende redenen voor emigratie uiteengezet. De leerling komt er door dit stuk theorie achter wat voor achtergronden migranten in Nederland kunnen hebben en uit welke landen de meeste vluchtelingen afkomstig zijn. Deze informatie komt van het WODC (2018), Vluchtelingenwerk Nederland (2019) en het CBS (2019). Dit is later relevant om bewust te worden van het feit dat elke tweedetaalverwerver een andere achtergrond heeft.

Vervolgens gaan we over op het onderwerp inburgering. De leerling verkrijgt kennis van de Rijksoverheid (2020) over het systeem waardoor in Nederland de meeste migranten verplicht worden tot inburgering en examen moeten doen in vier taalvaardigheden. Informatie hierover is afkomstig van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (z.d.) en Dienst Uitvoering Onderwijs (z.d.).

Het tweede gedeelte van deze stap is gericht op de factor moedertalen, die invloed kan hebben op het succes van de tweedetaalverwerving. Het feit dat iedere NT2-leerder een andere achtergrond heeft, maakt het taalonderwijs lastig. We stellen dat het aannemelijk is dat de moedertaal invloed heeft op de tweedetaalverwerving. Daarbij is het de theorie van de contrastieve analyse die de verschillen en contrasten beschrijft tussen de eerste taal en de tweede taal (Appel & Vermeer, 1994). Dit betekent echter niet dat de moedertaal op alle facetten van tweedetaalverwerving invloed heeft, maar wij willen hiermee de leerling kritisch laten kijken naar

taalverwerving en de mogelijke invloeden die daarbij komen kijken. We maken deze theorie concreet door het voorbeeld te geven dat als je een taal beheerst die op een andere taal lijkt, het leerproces mogelijk makkelijker is dan wanneer je bijvoorbeeld het Mandarijn beheerst en vanuit daar het Nederlands als tweede taal leert. Het schrift is bijvoorbeeld al totaal anders.

In de opdracht die hierbij hoort, laten we de leerling vier fragmenten beluisteren, waarin NT2-sprekers met verschillende moedertalen te horen zijn (Dunenkova, 2018; Echt Gebeurd, 2016; Echt Gebeurd, 2019; Huizenjacht, 2012). De vraag die we hierbij stellen is wat er opvalt aan het Nederlands van de NT2'ers, voornamelijk met betrekking tot vervoegingen en uitspraak. We zullen mogelijke antwoorden in een uitklapveld vertonen, zodat de leerling weet of hij of zij op de goede weg zit. Deze opdracht is namelijk bedoeld om kennis te maken met de grote variatie aan verschillen die te horen zijn in het gesproken Nederlands van NT2-sprekers.

Stap 2

In Stap 1 heeft de leerling een introductie gekregen op het onderwerp NT2. In Stap 2 gaat de leerling kijken naar de verschillen en overeenkomsten tussen talen. Dit is een noodzakelijke tussenstap om later in Stap 3 te kunnen begrijpen hoe deze verschillen en overeenkomsten tussen talen van invloed zijn bij het leren van een tweede taal. Wij denken dat het een eye-opener zal zijn voor de leerling om te zien hoe de verschillen tussen talen eruit zien en op welke niveaus die verschillen zich bevinden. Op de middelbare school wordt in onze optiek voornamelijk nadruk gelegd op Europese talen (Nederlands, Engels, Duits, Frans, Spaans). Er is echter weinig aandacht voor hoe andere talen van bijvoorbeeld een compleet andere taalfamilie in elkaar zitten. Denk hierbij aan talen van andere talenfamilies dan het Romaans en Germaans. Daarom willen we in deze stap de leerlingen hier bewuster van maken.

In het tekstgedeelte van Stap 2 laten we eerst een breed perspectief op talen laten zien: hoeveel talen zijn er eigenlijk? En wanneer noemen we iets een taal? Daarna gaan we verder in op het gegeven dat talen op allerlei niveaus verschillen en overeenkomsten kunnen vertonen, bijvoorbeeld op klank-, woord- en zinsniveau en op het gebied van de pragmatiek (Baker, Don & Hengeveld, 2013). Dit wordt geïllustreerd door enkele voorbeelden van het Russisch en het Duits. Ter verdieping kan de leerling een filmpje kijken over de th-klank, een voorbeeld van een klank die het Nederlands niet kent, maar het Engels wel (Learn English, 2016). Ook gaan we kort in op mogelijke oorzaken voor overeenkomsten tussen talen, zoals het verwantschap tussen talen (Kerstens, Ruys, Trommelen & Weerman, 1997). Ter verdieping kan de leerling een filmpje kijken over waar het Nederlands vandaan komt (Taalcanon, 2017a).

In opdracht 2.2 gaat de leerling informatie verzamelen over een taal die voor hem of haar nog onbekend is. Zo verbreedt de leerling het perspectief op talen: er zijn bijvoorbeeld ook talen die geen

officiële status hebben, weinig of juist extreem veel sprekers hebben of een heel ander schriftsysteem hebben in vergelijking met het Nederlands. We bieden daarbij, naast Wikipedia (2020) om inspiratie op te doen, verschillende taalkundige websites aan waar de leerling deze informatie kan vinden (Ethnologue, z.d.; Glottolog, z.d.; WALs, z.d.). Op die manier raakt de leerling bekend met websites die door taalkundigen gebruikt worden.

In opdracht 2.3 gaat de leerling op zoek naar hoe enkele taalkundige kenmerken gerealiseerd worden in een bepaalde taal. Bij deze opdracht gaat de leerling – in tegenstelling tot opdracht 1 in deze stap – aan de slag met een taal die wel bekend is. Daardoor kan de leerling gebruik maken van de kennis die hij of zij al heeft. Het is waarschijnlijk al moeilijk genoeg om op deze, waarschijnlijk nieuwe, abstracte manier naar taal te leren kijken. Het zou te complex worden als er naar taalkundige kenmerken gezocht moest worden van een onbekende taal, mede vanwege het feit dat die informatie op wat onoverzichtelijke websites én in het Engels opgezocht zou moeten worden. Naast dat er voor elk kenmerk gekeken moet worden hoe dit er in de gekozen taal uit ziet, maakt de leerling ook een vergelijking met hoe deze kenmerken er in het Nederlands uit zien. Dit kan later in de module, bij de eindopdracht in Stap 5, weer van pas komen.

Stap 3

In de voorgaande stappen heeft de leerling kennisgemaakt met het onderwerp NT2 en heeft de leerling meer geleerd over de verschillen en overeenkomsten tussen talen. In Stap 3 leren de leerlingen meer over het gegeven dat kinderen hun moedertaal verwerven en volwassenen een tweede taal leren. Ook leren ze hoe de verschillen en overeenkomsten tussen talen van invloed zijn op het leren van een tweede taal. Bij deze stap hebben we ervoor gekozen om wat meer theorie aan te bieden, om de leerling zo meer kennis te laten verkrijgen over hoe het proces van taalverwerving eruit ziet. Deze kennis is essentieel om later in de module zinnige uitspraken te kunnen doen over waar rekening mee gehouden moet worden als je iemand een tweede taal wil aanleren.

De theorie in deze stap is gebaseerd op een hoofdstuk van Vermeer (2015) uit het *Handboek Nederlands als tweede taal in het volwassenenonderwijs*. Dit boek is een handige gids over het aanleren van Nederlands als tweede taal bij volwassenen en leek ons daarom onmisbaar in deze module. Voor het eenvoudig verwoorden van sommige lastige concepten, zoals de kritische periode, is inspiratie opgedaan uit een artikel van Van de Craats (2006), waarin zij de theorie in begrijpelijke en alledaagse taal uitlegt. Naast uitleg over het taalverwervings- dan wel taalleerproces en de uitleg over transfer van talige kenmerken vanuit de moedertaal, hebben we er ook voor gekozen om enkele factoren toe te lichten die van invloed zijn op het leren van een taal buiten de kritische periode. Aangezien het leren van een taal op volwassen leeftijd buiten de kritische periode plaatsvindt, wordt er vaak geen moedertaalniveau meer bereikt. Er zijn vaak veel verschillen tussen volwassenen als het

om de uitkomst van het leerproces gaat. Door hier ook aandacht aan te besteden, kan de leerling beter snappen hoe het komt dat er zulke verschillende leeruitkomsten zijn. De nadruk van het theoriegedeelte ligt echter op het verschil tussen moedertaalverwerving, het leren van een tweede taal op volwassen leeftijd en daarnaast op transfer vanuit de moedertaal in de tweede taal. Ter verdieping kan de leerling een filmpje kijken over hoe een kind de moedertaal verwerft (Taalcanon, 2017b).

In opdracht 3.1 en 3.2 willen we de leerling laten zien hoe transfer vanuit de moedertaal er in de praktijk uit kan zien. Aan de hand van een stukje uitgeschreven tekst van de podcasts uit Stap 1 (Echt Gebeurd, 2016; Echt gebeurd, 2019) moet de leerling op zoek naar uitingen in het Nederlands die het gevolg zijn van invloed van taalkenmerken uit de moedertaal. In opdracht 3.1 geven we daarbij al een verschil tussen het Mandarijn-Chinees en het Nederlands (Verspaandonk, 2019). In opdracht 3.2 moet de leerling zelf een verschil tussen het Syrisch-Arabisch en het Nederlands zoeken. We geven daarbij wel de website van Moedint2, waar deze informatie opgezocht kan worden (Moedertaal in NT2, z.d.). Na een proefsessie met een leerling uit 5 havo bleek dat deze opbouw in moeilijkheid werd gewaardeerd: eerst kan de leerling 'er even inkomen', doordat het verschil tussen de talen al wordt gegeven. Hierna wordt het iets moeilijker en kan de leerling zelf op onderzoek uit. We hebben ervoor gekozen om ons per opdracht te richten op één taalkenmerk: in opdracht 3.1 zijn dit de werkwoorden en in opdracht 3.2 zijn dit de lidwoorden. Doordat de opdracht zo specifiek is, kan de leerling gericht zoeken naar een antwoord.

Voor opdracht 3.3 en opdracht 3.4 kijkt de leerling eerst naar een filmpje van Sterre Leufkens (Leufkens, 2017), waarin zij in helder en begrijpelijk taalgebruik uitlegt wat in het theoriegedeelte van deze stap naar voren is gekomen. Daarbij geeft zij voorbeelden uit verschillende talen. Aan de hand van de vragen bij het filmpje moet de leerling in eigen woorden uitleggen wat in de theorie van deze stap aan de orde is gekomen. Op die manier verwerkt de leerling de informatie actief. Ook wordt de leerling aangespoord om zelf kritisch en analytisch naar het Nederlands te kijken door zelf naar een ondoorzichtige eigenschap van het Nederlands te zoeken. Deze opdracht is misschien relatief wat moeilijker, maar wij denken dat nieuwsgierige en onderzoekende leerlingen deze opdracht zeker aankunnen.

Stap 4

In deze stap maken we een koppeling met de praktijk, oftewel hoe kan een NT2'er zijn Nederlands daadwerkelijk testen en verbeteren? De leerling neemt niet louter informatie tot zich, maar moet in deze stap allereerst een tool gaan analyseren en evalueren: Duolingo (Duolingo, z.d.). Het leuke aan

deze tool is dat je op een laagdrempelige manier - en met veel aanmoediging vanuit de app - kunt oefenen met het leren van een nieuwe taal. Het is een zeer veel gebruikte methode om talen te leren en wordt ook veel gebruikt voor Nederlands.

We beginnen met wat algemene informatie over Duolingo, die afkomstig is uit een artikel van Giles (2012). De verwachting is dat veel leerlingen de app van Duolingo al eens hebben gebruikt en dat ze het leuk zullen vinden om naast het leren van theorie ook hun mobiele telefoon te mogen gebruiken. De eerste vragen hebben betrekking op de vormgeving en algemene gebruikerservaring van Duolingo.

Vanaf hier gaan we steeds meer de diepte in. Wanneer we een vraag stellen als 'Hoe verschilt de methode van Duolingo van de manier waarop jij een taal leert op school?', dan proberen we de verschillende vormen van taalbeheersing (lezen, schrijven, luisteren, spreken) erbij te betrekken. Dit in de hoop dat de leerling inziet dat de scenario's in Duolingo vallen onder 'geïsoleerd' taalgebruik en dat er ook een hoop aspecten, die in natuurlijk taalgebruik wel worden geoefend, ontbreken. Denk bijvoorbeeld aan het logisch verbinden van zinnen tot een kloppend verhaal. Daarnaast wordt er vooral receptieve kennis van het Nederlands verworven via Duolingo.

Daarnaast proberen we de leerling te stimuleren om kennis uit de vorige stappen in te zetten. Het positieve daaraan is dat dit er mogelijk voor zorgt dat ze terugbladeren en informatie nogmaals zullen lezen. Zo vragen we of er bij Duolingo sprake is van het verwerven of het leren van een taal. De kennis uit Stap 2 moet dan aanwezig zijn, alvorens ze verder kunnen werken. De afsluitende vraag vormt in feite een voorbereiding op de eindopdracht in Stap 5. Het is tevens een herinnering aan het feit dat Duolingo geen rekening houdt met de moedertaal van de gebruiker van de app. Zo geven we alvast een opstapje naar Stap 5.

Halverwege Stap 4 staat ter verdieping een link naar een kort artikel van Kennislink (Jansen, 2015). Hierin wordt het nut van Duolingo besproken en komen verschillende NT2'ers aan het woord. Daarnaast wordt er genoemd dat sommige Duolingo-gebruikers bewust de conversatie opzoeken met moedertaalsprekers, als tegenwicht voor het gebrek aan interactie en taalproductie in de app. Dit is een waardevol inzicht voor de leerling.

Naast een manier om Nederlands te leren laten we ook zien hoe het Nederlands getoetst kan worden, middels een uitleg en opdracht over het onderdeel Lezen van de Staatsexamens Nederlands als tweede taal. De informatie en de voorbeeldtekst zijn afkomstig van het College voor Toetsen en Examens (z.d.) en Bureau ICE (z.d.). Via een link naar de website van het ERK (Europees Referentiekader Talen, z.d.) lezen de leerlingen over de verschillende niveaubeschrijvingen die het Nederlands onderwijssysteem heeft. Vervolgens downloaden de leerlingen voor opdracht 4.2 en 4.3 het onderdeel lezen van het Staatsexamen NT2 van het College van Toetsen en Examens (z.d.-a; z.d.-b) en worden ze aangezet om kritisch te kijken naar het taalgebruik in een dergelijk examen.

We maken de opdracht wat concreter door aan te geven dat ze zowel positief als negatief mogen zijn en dat ze gebruik dienen te maken van de richtlijnen van het ERK. Ze dienen hierbij het ERK goed te bestuderen om de vragen te kunnen beantwoorden. De theorie en de opdrachten van het Staatsexamen stonden aanvankelijk in Stap 1, maar wij vonden dat de leerling eerst meer inzicht moet verkrijgen in NT2 alvorens hij of zij aan dit onderwerp kan beginnen.

Bij opdracht 4.4 moet de leerling uitleggen of Duolingo als hulpmiddel kan dienen om het onderdeel Lezen van het Staatsexamen NT2 te kunnen halen. We refereren hierbij weer aan de opdracht over Duolingo en maken zo als het ware een koppeling tussen deze twee onderwerpen. Om deze vraag te kunnen beantwoorden, moet er ook voldoende aandacht zijn besteed aan de Duolingo-opdracht.

Stap 5

In deze stap wordt gewerkt aan het hoogste orde niveau van denken: creëren. De stap is opgedeeld in twee deelopdrachten: 5.1 is het ontwerpen van een lesopdracht en 5.2 is het schrijven van een adviestekst voor een NT2-docent. Samen vormen zij het eindproduct.

In Stap 5 komen alle voorgaande stappen weer bij elkaar. Er wordt geen nieuwe informatie gegeven in deze stap, maar de leerling moet de kennis uit de andere stappen gebruiken om zelf een lesopdracht te maken. De stap wordt ingeleid door terug te kijken op de voorgaande stap *Tools en Toetsing*. In die stap zijn ze erachter gekomen dat Duolingo geen rekening houdt met de moedertaal van de gebruiker en dat NT2-onderwijs naast Duolingo noodzakelijk is om het Staatsexamen NT2 te halen.

Voor opdracht 5.1 kan de leerling inspiratie opdoen op Moedint2 en andere websites waar grammaticale opdrachten staan, maar in principe is de vorm vrij (Juf Melis, z.d.; Moedertaal in NT2, z.d.; NT2TaalMenu, z.d.; Taal oefenen, z.d.). Door weinig eisen te stellen aan de opdracht maar wel een bepaalde lengte in woordaantal en voorbeeldopdrachten ter inspiratie te geven, sturen we de leerling enerzijds, maar geven we de creativiteit van de leerling anderzijds ook de ruimte. Opdracht 5.2 vormt in zekere zin de verantwoording bij opdracht 5.1. De leerling moet in een adviestekst uitleggen waarom de door hem of haar gemaakte opdracht bijdraagt aan goed NT2-onderwijs. Door hier wel specifieke eisen te stellen, wordt de leerling ertoe gezet de kennis te gebruiken die hij of zij eerder in de module heeft opgedaan.

6. Materiaal per stap

Stap	Materiaal	Bron
1	Artikel Kennislink: 'Hoe leer je een tweede taal?'	https://www.nemokennislink.nl/publicaties/hoe-leer-je-een-tweede-taal/
1	Fragment: podcast Chinees-Nederlands	https://podcastluisteren.nl/ep/Echt-Gebeurd-Afl-181-Vrienden-Xi-Zeng
1	Fragment: filmpje Frans-Nederlands	https://www.youtube.com/watch?v=k_RBlaaHouo
1	Fragment: podcast Syrisch-Nederlands	https://podcastluisteren.nl/ep/Echt-Gebeurd-Afl-177-Vechten-of-vluchten-Johnny-Dkdan
1	Fragment: filmpje Russisch Nederlands	https://www.youtube.com/watch?v=TsuCbxW5bhY
2	Website: Ethnologue	https://www.ethnologue.com/browse/countries
2	Filmpje: 'Het perfecte "TH" geluid!'	https://www.youtube.com/watch?v=l7M6aKv6BdA
2	Website: Wikipedia - Overzicht met alle talen van de wereld	https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_talen_van_de_wereld
2	Website: Glottolog	https://glottolog.org/glottolog/language
2	Website: World Atlas of Language Structures (WALS)	https://wals.info/languoid
3	Filmpje: 'Hoe leert een kind zijn moedertaal?'	https://www.youtube.com/watch?v=bPMNewrO604
3	Tekst: uitgeschreven stukje uit de podcast Echt Gebeurd	https://podcastluisteren.nl/ep/Echt-Gebeurd-Afl-181-Vrienden-Xi-Zeng
3	Tekst: uitgeschreven stukje uit de podcast Echt Gebeurd	https://podcastluisteren.nl/ep/Echt-Gebeurd-Afl-177-Vechten-of-vluchten-Johnny-Dkdan
3	Website: Moedint2	https://moedint2.nl/languages/6_voor_informatie_over_de_verschillen_tussen_het_Syrisch-Arabisch_en_het_Nederlands
3	Filmpje: 'Is het Nederlands een moeilijke taal?'	https://www.youtube.com/watch?v=nKAqeS8B0Wo
4	Website: Duolingo	www.duolingo.com
4	Artikel Kennislink: 'Praat Nederlands met me'	https://www.nemokennislink.nl/publicaties/praat-nederlands-met-me/

4	PDF-bestand: Niveaubeschrijvingen ERK	http://www.erk.nl/docent/niveaubeschrijvingen/niveaucriteriaAlle.pdf/
4	NT2-examen: programmaboekje voorbeeldexamen Programma I	https://www.staatsexamensnt2.nl/item/voorbeeldexamens-programma-i-2001
4	NT2-examen: programmaboekje voorbeeldexamen Programma II	https://www.staatsexamensnt2.nl/item/voorbeeldexamens-programma-ii-2001
5	Website: Voorbeeldopdracht op de website van Moedint2	https://moedint2.nl/languages/6/problems/7/exercises/14/0?cat_id=35&hideCategories=true&hideProblems=true
5	Website: Voorbeeldopdrachten Juf Melis	https://www.jufmelis.nl/
5	Website: Voorbeeldopdrachten Taal oefenen	https://www.taal-oefenen.nl/start
5	Website: Voorbeeldopdrachten NT2TaalMenu	https://nt2taalmenu.nl/

7. Beoordelingsmodel

Stap 1

Opdracht 1.1

Voorbeelden van goede antwoorden zijn:

Fragment 1:

- Een 'e' die achter woorden wordt geplakt
- Incorrecte werkwoordstijd
- Incorrecte werkwoordsvervoeging
- Incorrect gebruik bezittelijk voornaamwoord ('mij' ipv 'mijn')
- Incorrecte samenstellingen (buit spel, studenthuis)

Fragment 2:

- W-klank wordt v-klank ('voonkamer')
- Incorrect gebruik van lidwoorden ('de central punt')
- Incorrecte werkwoordsvervoeging ('je geloof niet')
- Verwisseling enkelvoud-meervoud ('ik ga kook'; 'drieduizend kookboek')
- Andere plaatsing van klemtoon ('kookboek' i.p.v. 'kookboek')
- Incorrect toevoegen of weglaten van de 'e' in bijv. naamw. ('ik ben een drukke mannetje')

Fragment 3:

- Engelse uitspraak (*family, mom*)
- Het bezittelijk voornaamwoord wordt uitgesproken als *mij* in plaats van *mijn*. Mogelijk is de spreker niet bekend met het bezittelijk voornaamwoord, omdat dit in het Syrisch-Arabisch op een andere manier voorkomt.
- *De mooiste meisje* in plaats van *het mooie meisje* (er is geen equivalent in het Syrisch-Arabisch voor de Nederlandse lidwoorden 'de' en 'het').

Fragment 4:

- Vaak incorrecte plek van werkwoord (*Toen ik 14 was, ik wilde...*(00:19) *Dat betekent dat we gaan vandaag iets leuks doen* (00:56)
- Problemen met uitspraak 'eu' in 'euro' (01:11) en verschil 'ei' en 'ui' (02:10) (Russisch heeft geen diftongen)

Stap 2

Opdracht 2.1

Voorbeeld van een goed antwoord: Voor een moedertaalspreker van het Russisch is de woordvolgorde vrij. Als een Rus alleen de woorden vertaalt en het principe van vrije woordvolgorde toepast in het Nederlands (negatieve transfer), zal hij de zin begrijpen als 'hond bijt man'. En dat is geen nieuws.

Opdracht 2.2

Een goed antwoord bevat informatie over:

- a. Waar de taal gesproken wordt;
- b. Hoeveel sprekers de taal heeft;
- c. Welke status de taal heeft in het land/de landen waar deze gesproken wordt, bijvoorbeeld: of het een officiële taal is;
- d. Wat het 'uitstervingsniveau' van de taal is, bijvoorbeeld: uitgestorven, bedreigd of helemaal niet;
- e. Welk schrift de taal heeft, bijvoorbeeld: de taal maakt gebruik van het Latijnse alfabet, het Arabische schriftsysteem, het Cyrillische schriftsysteem etc.

Opdracht 2.3

De kern van een goed antwoord is:

Engels

1. Lidwoord: *The* (bepaald), *a* en *an* (onbepaald). Het lidwoord congrueert niet met het zelfstandig naamwoord. Het onbepaalde lidwoord *an* wordt gebruikt bij een zelfstandig naamwoord dat met een klinker of h begint. Dit komt niet overeen met het Nederlands, waarin het lidwoord congrueert met het geslacht van het zelfstandig naamwoord.
2. Bijvoeglijk naamwoord: Deze komt vóór het zelfstandig naamwoord, wat overeenkomt met het Nederlands. Het bijvoeglijk naamwoord congrueert niet met het zelfstandig naamwoord. Dit is in tegenstelling met het Nederlands, waarin het bijvoeglijk naamwoord met het zelfstandig naamwoord overeenkomt in geslacht en wanneer het gaat om een bepaald of onbepaald zelfstandig naamwoord.
3. Woordvolgorde in de hoofdzin en bijzin: Onderwerp - persoonsvorm - lijdend voorwerp. Voor de hoofdzin komt dit overeen met het Nederlands, voor de bijzin niet.
4. Vraagzinnen: Deze worden gevormd met het werkwoord *to do*. Bij het werkwoord *to be* (zijn) wordt inversie toegepast van onderwerp en persoonsvorm. Het toepassen van inversie komt overeen met het Nederlands.
5. Ontkenningen: Deze worden in zinnen met *to be* of hulpwerkwoorden (zoals *can*, *should* en *may*) gevormd door *not* achter het werkwoord te plaatsen. In alle andere gevallen wordt *don't/doesn't* geplaatst voor het werkwoord. De ontkenning *not* lijkt op het Nederlandse *niet*, hoewel *niet* in het Nederlands alleen in bijzinnen voor het werkwoord komt. Ook kan in het Engels *no* gebruikt worden, wat lijkt op het Nederlandse *geen*. Dit wordt voor zelfstandige naamwoorden geplaatst.

Duits

1. Lidwoord: Het lidwoord congrueert met het zelfstandig naamwoord in geslacht, naamval en getal. Voor het geslacht komt dit overeen met het Nederlands.
2. Bijvoeglijk naamwoord: Deze komt voor het zelfstandig naamwoord, wat overeenkomt met het Nederlands. Het bijvoeglijk naamwoord congrueert met het zelfstandig naamwoord in geslacht, getal en naamval. Voor het geslacht komt dit overeen met het Nederlands.
3. Woordvolgorde hoofdzin: Onderwerp - persoonsvorm - lijdend voorwerp. Bijzin: Onderwerp - lijdend voorwerp - persoonsvorm. Dit komt overeen met het Nederlands.
4. Vraagzinnen: Deze worden gevormd door middel van inversie van onderwerp en persoonsvorm. Dit komt overeen met het Nederlands.
5. Ontkenningen: Deze worden gevormd met *nicht* of *kein* (voor zelfstandige naamwoorden). Het gebruik van *nicht* en *kein* komt overeen met het Nederlandse *niet* en *geen*.

Frans

1. Lidwoord: *Le, la, les* (bepaald), *un, une* (onbepaald). Het lidwoord congrueert met het zelfstandig naamwoord in geslacht en getal. Voor het geslacht komt dit overeen met het Nederlands.
2. Bijvoeglijk naamwoord: Deze komt meestal achter het zelfstandig naamwoord, op enkele uitzonderingen na. Dit komt niet overeen met het Nederlands, waarin het bijvoeglijk naamwoord altijd voor het zelfstandig naamwoord staat. Het bijvoeglijk naamwoord congrueert met het zelfstandig naamwoord in geslacht en getal. Voor geslacht komt dit overeen met het Nederlands.
3. Woordvolgorde hoofdzin en bijzin: Onderwerp - persoonsvorm - lijdend voorwerp. Voor de hoofdzin komt dit overeen met het Nederlands, voor de bijzin niet.
4. Vraagzinnen: Deze kunnen op drie manieren worden gevormd: 1) Door een vraagteken achter de normale zin te plaatsen; 2) Door *est-ce que* voor de zin te plaatsen; 3) Door inversie van onderwerp en persoonsvorm. Het toepassen van inversie komt overeen met het Nederlands.
5. Ontkenningen: Deze worden gevormd door *ne* en *pas* om de persoonsvorm heen te plaatsen. Dit verschilt met het Nederlands, waarin één woord, *niet*, wordt gebruikt. In het Frans kunnen tussen *ne* en de persoonsvorm onbeklemtoonde persoonlijke voornaamwoorden staan.

Spaans

1. Lidwoord: *el, la, los, las* (bepaald), *un, una, unos, unas* (onbepaald). Het lidwoord congrueert met het zelfstandig naamwoord in geslacht en getal. Voor het geslacht komt dit overeen met het Nederlands.
2. Bijvoeglijk naamwoord: Deze komt na het zelfstandig naamwoord, wat niet overeenkomt met het Nederlands. Het bijvoeglijk naamwoord congrueert met het zelfstandig naamwoord in geslacht en getal. Voor geslacht komt dit overeen met het Nederlands.
3. Woordvolgorde hoofdzin en bijzin: Onderwerp - persoonsvorm - lijdend voorwerp. De woordvolgorde is echter flexibeler dan in het Nederlands. Bovendien kan het onderwerp vaak worden weggelaten. Voor de hoofdzin komt de woordvolgorde overeen met het Nederlands, voor de bijzin niet.
4. Vraagzinnen: Deze worden gevormd door inversie van onderwerp en persoonsvorm. Dit komt overeen met het Nederlands.
5. Ontkenningen: Deze worden gevormd met *no*. *No* komt voor de persoonsvorm en tussen *no* en de persoonsvorm kunnen wel onbeklemtoonde persoonlijke voornaamwoorden staan. Er is geen onderscheid in *niet* en *geen*, dat het Nederlands wel kent.

Stap 3

Opdracht 3.1: Mandarijn-Chinees

De kern van een goed antwoord is:

- a) De NT2-spreker gebruikt soms incorrecte werkwoordstijden en werkwoordsvervoegingen, hoewel dit ook soms goed gaat.
- b) Het Mandarijn-Chinees kent geen werkwoordscongruentie en werkwoordstijden zoals het Nederlands dat kent. Dit kan verklaren waarom deze NT2-spreker hier fouten in maakt: er is sprake van negatieve transfer vanuit de moedertaal.

Opdracht 3.2: Syrisch-Arabisch

De kern van een goed antwoord is:

- a) De NT2-spreker maakt in sommige gevallen fouten met het kiezen van *de*, *het* of *een* voor het zelfstandig naamwoord. Ook wordt het lidwoord soms weggelaten waar dat ongrammaticaal is.
- b) Er is in het Syrisch-Arabisch alleen een equivalent voor *de/het*, en er is geen lidwoord *een*. NT2-sprekers met deze moedertaal zullen dus soms *de* of *het* verkeerd gebruiken, *de* of *het* gebruiken wanneer er *een* wordt verwacht of zullen het lidwoord helemaal weglaten. Dit blijkt inderdaad uit het fragment. Het is het gevolg van negatieve transfer vanuit de moedertaal.

Opdracht 3.3

Voorbeeld van een goed antwoord: Een groot verschil in de eigenschappen tussen de moedertaal en de tweede taal is moeilijk om te leren, doordat er negatieve transfer kan optreden. Dit houdt in dat eigenschappen van de moedertaal worden overgenomen in de tweede taal, terwijl dat incorrect is. 'Rijtjes' zijn lastig om te leren, omdat volwassenen de tweede taal leren buiten de kritische periode. Dit betekent dat het leren niet meer onbewust en automatisch gaat, in tegenstelling tot baby's die hun moedertaal als vanzelf verwerven, omdat zij dit binnen de kritische periode doen.

Opdracht 3.4

Voorbeelden van goede antwoorden: 'Het' in 'het regent'; '-t' in 'zij loopt' (dubbel uitdrukken van de derde persoon meervoud).

Stap 4

Opdracht 4.1

Voorbeelden van goede antwoorden:

1. Duolingo werkt zeer intuïtief. Je kan direct beginnen met oefeningen en je lijkt direct resultaat te zien. De opdrachten zijn speels, het is net een spel waarin je steeds nieuwe levels kunt behalen. Je resultaten worden bijgehouden met XP's, wat helpt bij de motivatie. Er komen veel onderwerpen aan bod. De opdrachten zijn heel klein en het is altijd heel duidelijk wat er gevraagd wordt.
2. De vaardigheden die het meest getraind worden, zijn luister-, lees- en (tot op zekere hoogte) ook schrijfvaardigheden. Er ligt veel nadruk op het vertalen en schrijven van losse zinnen. Er is ook een mogelijkheid om spreekvaardigheden te oefenen: hierbij moet je zinnen inspreken. Doordat je oefent met losse zinnen, blijft een gebruiker wellicht moeite houden met het luisteren naar iemand die een ononderbroken verhaal vertelt. Ook gespreksvaardigheid (op elkaar reageren) zal lastig zijn voor iemand die met Duolingo een taal leert. De zinnen staan namelijk niet in een context, waardoor je niet echt tekstuele vaardigheden aanleert of oefent met het filteren van informatie. De meeste taalproblemen na het afronden van de cursus kun je waarschijnlijk verwachten in het productieve gebruik van taal: de cursus richt zich voornamelijk op receptieve vaardigheden.
3. Na elk gegeven antwoord krijg je direct het juiste antwoord te zien. Vragen die je fout beantwoordt worden ook herhaald. Je kan dus pas door met de volgende les als je een fout in ieder geval één keer niet gemaakt hebt. Als je een bepaalde fout vaak maakt, komt er een soort 'grammaticablokje' tussendoor, waarin dat grammaticale aspect (bijvoorbeeld vervoegingen) verder wordt uitgelegd.
4. Afhankelijk van de methode die bij jou op school wordt gebruikt, kan het antwoord verschillen. In ieder geval leer je bij Duolingo altijd geïsoleerde stukjes taal, d.w.z. dat er nooit een context is. Het blijft bij losse zinnen. Als je eenmaal een checkpoint hebt vrijgespeeld, kun je wel meer oefenen met korte 'verhaaltjes' waarin de geleerde woorden terugkomen. Verder is er relatief weinig grammatica-uitleg, terwijl daar in de meeste schoolmethodes wel veel aandacht voor is.
5. Volwassenen *leren* een taal. Bij Duolingo is er sprake van *gestuurd leren*. *Expliciete kennis* van woordbetekenissen wordt aangeboden in de feedback bij elke opdracht. Grammatica lijkt wel *impliciet* aangeleerd te worden. Er worden in eerste instantie geen regels gegeven, maar de leerder leert de regel door feedback en herhaling. Toch is hier ook sprake van *gestuurd leren*, omdat Duolingo de opdrachten op het juiste niveau aanbiedt. *Verwerven* gaat op 'de automatische piloot' in een omgeving waar de taal gebruikt wordt, terwijl *leren* inspanning kost.
6. De app is handig te gebruiken om basiswoorden en basiszinnen te leren. Ook kan het goed zijn voor je motivatie, omdat je op een laagdrempelige en speelse manier met het

Nederlands bezig bent. Wat betreft productieve vaardigheden, zoals een gesprekje voeren, en het filteren van informatie, zoals in langere teksten, zal het moeilijk zijn om dit goed te leren met de app. De app kan dus zeker een hulpmiddel zijn, maar is niet toereikend genoeg om de taal in al haar facetten te leren beheersen.

7. Duolingo houdt geen rekening met de moedertaal van de spreker. Er wordt niet gevraagd welke moedertaal je beheerst voor je aan de cursus Nederlands begint, dus hier wordt op geen enkele manier rekening mee gehouden.

Opdracht 4.2

Voorbeelden van goede antwoorden zijn:

Positief: De tekst bestaat uitsluitend uit korte hoofdzinnen en af en toe wordt de gebiedende wijs gebruikt. Hierdoor is het heel goed leesbaar. In de vragen wordt naar feitelijke informatie gevraagd ('Hoeveel procent is ...'). Het is zeker leesbaar voor een NT2'er met B1-niveau, je vraagt als het ware aan de lezer of hij/zij in staat is om de juiste Nederlandse woorden/uitleg bij de vraag te zoeken. Bij vraag 6 moet de lezer een extra stap zetten en zelf bedenken dat als drie eenheden samen 5% zijn, het antwoord altijd kleiner is dan 5%. Een tekst op B1-niveau moet volgens het ERK Lezen 'goed gestructureerd' zijn en de lezer moet daarnaast 'de betekenis van zo nu en dan voorkomende onbekende woorden kunnen afleiden uit de context en betekenis van de zinnen'. Dit lijkt hier het geval te zijn. Het draait om het halen van feitelijke informatie uit een overzichtelijk ingedeelde tekst.

Negatief: Een deel van de vragen bevat percentages. Het is enigszins de vraag wat je hiermee precies test, aangezien dit niet taalspecifiek is maar universeel. Dit soort vragen zijn wellicht niet geschikt voor een leesopdracht. Daarentegen moet het woordgebruik op B1-niveau volgens het ERK Lezen 'eenvoudig en alledaags' zijn. Je kan je afvragen of woorden als 'geïmpregneerd', 'felgekleurd', 'splijtstof' en 'poolkappen' daadwerkelijk 'eenvoudig en alledaags' te noemen zijn. Het onderwerp is van de tekst is vrij specifiek en het taalgebruik is lang niet overal eenvoudig. Om deze redenen kun je stellen dat deze opdracht in zekere zin niet past bij een NT2'er op B1-niveau.

Opdracht 4.3

Er is een duidelijk niveauverschil zichtbaar in het taalgebruik van Programma I en Programma II. In tegenstelling tot de tekst uit Programma I, waarin uitsluitend hoofdzinnen worden gebruikt, komen in de tekst van Programma II ook veel bijzinnen voor. De vragen in Programma II willen een ander soort respons van de lezer. De NT2'er dient nu een koppeling te maken tussen de tekst en de interpretatie ervan. Je ziet het aan de vraagstelling (Programma I: 'Hoeveel procent ... is ...?'; 'Waaraan kun je ... herkennen?' vs. Programma II: 'Wat vindt de schrijver van ...?'; 'Wat kun je

concluderen uit ... ?'). Waar de antwoorden bij Programma I vooral letterlijk uit de tekst gehaald dienen te worden, moet de lezer bij Programma II vaak 'een extra stap' zetten in het denkproces: de antwoorden dienen logisch beredeneerd te worden. Volgens het ERK Lezen moet een B2-spreker van het Nederlands 'het eigen inzicht aan de hand van contextuele aanwijzingen kunnen controleren, leesverwachtingen evalueren en waar nodig eigen interpretaties herzien'. Concreet betekent dit dat Programma I vooral inspeelt op het tekstbegrip van de lezer en Programma II meer op tekstinterpretatie.

Opdracht 4.4

Een voorbeeld van een goed antwoord:

Ja, duolingo is vooral gericht op het verbeteren van je receptieve taalvaardigheid (woorden/zinnen kunnen lezen en verstaan). Het is meermaals aangetoond dat er een direct verband is tussen je woordenschat en je leesvaardigheid. Dit betekent dat het oefenen met opdrachten die ingaan op receptieve taalvaardigheid (wat het geval is bij Duolingo) een positief effect kan hebben op je kansen om het Staatsexamen (onderdeel Lezen) te halen. Duolingo moet echter, zoals eerder aangegeven, wel beschouwd worden als een hulpmiddel en is niet toereikend om alle facetten van het Nederlands te leren beheersen.

Stap 5

Opdracht 5.1

Een goede opdracht heeft de volgende kenmerken:

- De opdracht moet duidelijk focussen op één taalkundige kwestie.
- Het is duidelijk voor welke moedertaalsprekers de opdracht bedoeld is
- Het is duidelijk wat het leerdoel is
- De opdracht is realistisch uit te voeren.

Opdracht 5.2

Een goede adviestekst heeft de volgende kenmerken:

- Het advies is ongeveer één pagina. Als de kwaliteit goed is, mag de tekst langer zijn.
- Het advies is geschreven in eigen woorden en bevat duidelijk en begrijpelijk taalgebruik.
- Het advies laat zien dat de leerling kennis heeft van invloed van moedertalen.
- In het advies komt minstens één probleem aan de orde dat zich voor kan doen bij het leren van het Nederlands als tweede taal op volwassen leeftijd. Tevens wordt de oorzaak daarvan besproken.

- Het advies bevat als bijlage de zelfontworpen opdracht uit opdracht 5.1. Bij deze opdracht wordt toegelicht hoe deze de leerders van de gekozen moedertaal kan helpen.

8. Bronnenlijst

- Appel, R., & Vermeer, A. (1994). Theorieën over tweedetaalverwerving. In *Tweede-taalverwerving en tweede-taalonderwijs* (pp. 84–128). Bussum, Nederland: Coutinho.
- Baker, A. E., Don, J. &, Hengeveld, K. (2013). *Taal en taalwetenschap*. 2e druk. Verenigd Koninkrijk: Wiley-Blackwell.
- Bossers, B., Kuiken, F., & Vermeer, A. (Reds.). (2015). *Handboek Nederlands als Tweede Taal in het Volwassenenonderwijs* (2e druk). Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Bureau ICE. (z.d.). Het Staatsexamen NT2. Laatst geraadpleegd op 14 april 2019, van <https://www.bureau-ice.nl/nt2/staatsexamen-nt2/>
- CBS. (2019). Hoeveel immigranten komen naar Nederland? Laatst geraadpleegd op 2 april 2019, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-asiel-migratie-en-integratie/hoeveel-immigranten-komen-naar-nederland>.
- College voor Toetsen en Examen. (z.d.). Voorbeeldexamens Staatsexamen NT2. Laatst geraadpleegd op 14 april 2019, van <https://www.staatsexamensnt2.nl/item/voorbeeldexamens>
- College voor Toetsen en Examen. (z.d.-a). Voorbeeldexamens Programma I 2001-2002 – Staatsexamens Nt2. Geraadpleegd op 8 mei 2020, van <https://www.staatsexamensnt2.nl/item/voorbeeldexamens-programma-i-2001>
- College voor Toetsen en Examen. (z.d.-b). Voorbeeldexamens Programma II 2001-2002 – Staatsexamens Nt2. Geraadpleegd op 8 mei 2020, van <https://www.staatsexamensnt2.nl/item/voorbeeldexamens-programma-ii-2001>
- Craats, I. van de. (2006). Hoe leer je een tweede taal? Geraadpleegd op 16 april 2020, van <https://www.nemokennislink.nl/publicaties/hoe-leer-je-een-tweede-taal/>
- Curriculum.nu. (2019). Samenvatting Nederlands. Geraadpleegd op 6 mei 2020, van <https://www.curriculum.nu/voorstellen/nederlands/samenvatting/>
- Dienst Uitvoering Onderwijs. (z.d.). Inburgeringsexamen doen: Welke examens – DUO Inburgeren. Geraadpleegd op 19 april 2020, van <https://www.inburgeren.nl/examen-doen/>
- Dunenкова, A. (2018). Mijn Vlog in Nederlands (klein maar fijn). Geraadpleegd op 7 mei 2020, van <https://www.youtube.com/watch?v=TsuCbxW5bhY>
- Duolingo. (z.d.). Geraadpleegd op 6 mei 2020, van <https://www.duolingo.com/>
- Echt Gebeurd. (2016). Afl. 177 Vechten of vluchten: Johnny Dkdan [Podcast]. Geraadpleegd van

<https://open.spotify.com/episode/36M1V2ZDceluShxD8rnjQV>

Echt Gebeurd. (2019). Aflevering 181 Vrienden: Xi Zeng [Podcast]. Geraadpleegd van <https://podcastluisteren.nl/ep/Echt-Gebeurd-Afl-181-Vrienden-Xi-Zeng>

Ethnologue. Languages of the World. (z.d.). Geraadpleegd op 16 april 2020, van <https://www.ethnologue.com/browse/names>

Europees Referentiekader Talen. (z.d.). *Niveaucriteria Alle (pdf)*. Laatst geraadpleegd op 27 april 2020, van <http://www.erk.nl/docent/niveaubeschrijvingen/niveaucriteriaAlle.pdf/>

Giles, J. (2012). Learn a language, translate the web. NewScientist: The Daily Newsletter. Laatst geraadpleegd op 23 april 2020, van <https://www.newscientist.com/article/mg21328476-00-learn-a-language-translate-the-web/?ignored=irrelevant>.

Glottolog. (z.d.). Geraadpleegd op 16 april 2020, van <https://glottolog.org/glottolog/language>.

Huizenjacht. (2012). Thuis bij Alain Caron. Geraadpleegd op 7 mei 2020, van https://www.youtube.com/watch?v=k_RBlaaHouo

Immigratie- en Naturalisatiedienst. (z.d.). Inburgering in Nederland. Geraadpleegd op 19 april 2020, van <https://ind.nl/Paginas/Inburgering-in-Nederland.aspx>

Jansen, M. (2015). Praat Nederlands met me! Geraadpleegd op 6 mei 2020, van <https://www.nemokennislink.nl/publicaties/praat-nederlands-met-me/>

Janssen, F., Hulshof, H., & Van Veen, K. (2018). *Wat is echt de moeite waard om te onderwijzen? Een perspectiefgerichte benadering*. Leiden/Groningen, Nederland: Universiteit Leiden.

Juf Melis. (z.d.). Geraadpleegd op 7 mei 2020, van <https://www.jufmelis.nl/>

Kerstens, J., Ruys, E., Trommelen, M., & Weerman, F. (1997). *Plato's probleem. Een inleiding in de generatieve taalkunde*. Bussum: Coutinho.

Learn English. (2016). Het perfecte "TH" geluid! Perfecte Engelse uitspraak. Geraadpleegd op 7 mei 2020, van <https://www.youtube.com/watch?v=I7M6aKv6BdA>

Leufkens, S. (2017). Is het Nederlands een moeilijke taal? [Presentatie tijdens het Betweter Festival 2017]. Geraadpleegd van <https://www.youtube.com/watch?v=nKAqeS8B0Wo>

Moedertaal in NT2. (z.d.). Geraadpleegd op 16 april 2020, van <https://moedint2.nl/home>

NT2TaalMenu. (z.d.). Geraadpleegd op 7 mei 2020, van <https://nt2taalmenu.nl/>

Qompas. (2019). *Populariteit van schoolvakken 2019. Onderzoek naar de favoriete schoolvakken van 170.000 havisten en vwo'ers*. Leiden: Qompas. Geraadpleegd op 6 mei 2020, van <https://corporate.qompas.nl/media/42613/Populariteit%20van%20schoolvakken%20-%20Qompas%202019.pdf>

Rijksoverheid. (2020). Moet ik als nieuwkomer inburgeren? Laatst geraadpleegd op 7 april 2019, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/immigratie-naar-nederland/vraag-en-antwoord/moet-ik-als-nieuwkomer-inburgeren>.

SLO. (z.d.). Taxonomie van Bloom. Geraadpleegd op 6 mei 2020, van <https://talentstimuleren.nl/thema/stimulerend-signaleren/rijke-leeractiviteiten/bloom>

Taalcanon. (2017a). Waar komt het Nederlands vandaan? [Videobestand]. Geraadpleegd op 8 mei 2020, van <https://www.youtube.com/watch?v=rwZNJRVDaD0>

Taalcanon. (2017b). Hoe leert een kind zijn moedertaal? [Videobestand]. Geraadpleegd op 8 mei 2020, van <https://www.youtube.com/watch?v=bPMNewrO604>

Taal oefenen. (z.d.) Geraadpleegd op 7 mei 2020, van <https://www.taal-oefenen.nl/start>

Vermeer, A. (2015). De context van tweedetaalverwerving en tweedetaalleren. In B. Bossers, F. Kuiken, & A. Vermeer (Red), *Handboek Nederlands als tweede taal in het volwassenenonderwijs* (pp. 17-48). Bussum: Coutinho.

Verspaandonk, J. (2019). *De verwerving van het Nederlands door Mandarijnse sprekers. Een contrastieve analyse van de woordsoorten van het Mandarijn en Nederlands en handleiding voor NT2-docenten*. (Masterscriptie). Universiteit Utrecht, Nederland.

Vluchtelingenwerk Nederland. (2019). Cijfers over vluchtelingen: Nederland, Europa en wereldwijd. Geraadpleegd op 2 april 2019, van <https://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/cijfers-over-vluchtelingen-nederland-europa-wereldwijd>.

WALS. (z.d.). The World Atlas of Language Structures Online. Geraadpleegd op 16 april 2020, van <https://wals.info/languoid>.

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC). (2018). *Migratie in beeld*. Geraadpleegd van <https://www.wodc.nl/wodc-nieuws/migratie-in-beeld.aspx>

Wikipedia. (2020). Lijst van talen van de wereld. Geraadpleegd op 8 mei 2020, van https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_talen_van_de_wereld